

управління ризиком; оцінка ефективності управління ризиком; складання звітів щодо подій ризику; здійснення моніторингу сигнальних та контрольних значень показників рівня ризику; участь у розробці внутрішніх документів; інформування працівників банку з питань управління ризиком; здійснення інших функцій.

Через великий розмір деяких банків надмірна схильність до ризику може призвести до банкрутства банку та вплинути на мільйони людей. Розуміючи ризики, пов'язані з банками, уряди можуть встановлювати кращі правила для заохочення розумного управління та прийняття рішень.

Здатність банку управляти ризиками також впливає на рішення інвесторів. Навіть якщо банк може отримати великі доходи, відсутність управління ризиками може знизити прибутки через втрати за кредитами. Цінні інвестори, швидше за все, інвестуватимуть у банк, який здатний приносити прибуток і не піддається надмірному ризику втрати грошей [3].

### **Список використаних джерел**

1. Classification of bank risks. URL: <http://www.rmtap.com/classification-bank-risks.htm>

2. Keyuri Scotti. 9 Types of Risks in Banking. URL: <https://www.evalueserve.com/blog/9-types-of-risks-in-banking/>

3. Kyle Peterdy. Major Risks for Banks. Credit, operational, market, and liquidity risks. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/risk-management/major-risks-for-banks/>

**Зоріна О. А.,**

*доктор економічних наук, доцент,*

*завідувач кафедри обліку, аудиту та оподаткування,*

*Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

## **ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЕКСПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Традиційно Україна вважається аграрною країною, про що свідчить статистика. Так, частка сільськогосподарської продукції в експорті України за 2022 рік зросла з 41% до 53% у порівнянні з 2021 роком, зберігаючи лідерські позиції в товарній структурі експорту, досягнувши максимуму з часів незалежності. В той же час російська агресія спричинила свій негативний вплив, особливістю вітчизняної аграрної економіки за останній рік стало скорочення товарообігу на понад 6 млрд доларів у порівнянні з 2021 роком, причому скоротився як експорт, так і імпорт. Але навіть у

цих складних умовах вітчизняні експортери продовжували встановлювати рекорди за обсягами експорту сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки. За даними Держмитниці України, за результатами 2022 року український експорт сільськогосподарської продукції становив 23,6 млрд. доларів. Незважаючи на те, що ця цифра у 2022 році на 15% нижча за рекордні 27,9 млрд. доларів у 2021 році, сума минулорічного експорту стала другою за роки незалежності України. Традиційно основним експортом сільськогосподарської продукції були зерно, олія та м'ясо, вартість яких складала 88 відсотків всього обсягу аграрного експорту.

Можливість відшкодування ПДВ із бюджету, наявність курсових різниць, фінансовий моніторинг та валютний контроль, різні організаційні моменти, – і це ще далеко не всі проблеми, з якими доводиться стикатися бухгалтеру сільськогосподарського підприємства, яке займається експортом своєї продукції. Тому сьогодні зупинимося саме на цих питаннях, які особливо актуалізувалися з початку повномасштабної російської військової агресії.

Почнемо з організаційних питань. Щоб визначитися, чи відноситься та чи інша продукція до сільськогосподарської, досить заглянути в довідник Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД). Як зазначено у підпункті 14.1.234 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу (ПКУ) [1] та у статті 1 Закону «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» (Закон 1561) [2], продукція є сільськогосподарською, якщо вона підпадає під класифікатор груп 1-24 УКТЗЕД. Однак слід зазначити, що і ПКУ, і Законом передбачені обмеження. Так, в ПКУ зазначено: «якщо при цьому такі товари (продукція) вирощуються, відгодуються, виловлюються, збираються, виготовляються, виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів (продукції), а також продукти обробки та переробки цих товарів (продукції), якщо вони були придбані або вироблені на власних або орендованих потужностях (площах) для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання», тобто до сільгосппродукції в ПКУ не входить куплена продукція. У Законі уточняється, що винятком є підкакцизні товари, крім товарів первинного виробництва – виноматеріалів (коди УКТЗЕД 2204 29 – 2204 30).

До сільськогосподарської продукції відносять: живих тварин, рибу та м'ясо, молосків, яйця та молокопродукти, овочі та фрукти, чай та каву, какао, горіхи, насіння, зерно та борошно, олію, продукти бджільництва, цукор тощо. Виникає закономірне питання, який вплив це має на оподаткування експорту та його митне оформлення? Що стосується оподаткування, то тут правила експорту сільгосппродукції абсолютно не відрізняються від оподаткування інших товарів, зокрема, деякі позиції підлягають оподаткуванню за ставкою ПДВ нуль відсотків, а деякі звільняються від ПДВ. А от щодо спрощеної системи оподаткування, то для єдиноподатників на четвертій

групі важливий саме визначення сільськогосподарської, адже для таких платників частка безпосередньо сільськогосподарського товаровиробництва за попередній звітний рік має дорівнювати чи перевищувати 75 відсотків, щоб залишатися на зазначеній групі, що визначено ПКУ.

Щодо митного оформлення сільгосппродукції, то тут є нюанси, зокрема можуть знадобитися: сертифікати якості; сертифікати походження; фітосанітарні та карантинні сертифікати; ветеринарні сертифікати. Також можлива сплата вивізного мита та існують квоти і ліцензії на окремі експортні позиції, які визначені переліком Кабміну товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік (Постанова 1466) [3]. У зазначеній постанові зазначені позиції, що мають нульові квоти, зокрема, окремі зернові, сіль та добрива. Саме через наявність окремих нюансів зупинимося детальніше на особливостях розмитнення сільгосппродукції.

Якщо підприємство ще не займалося експортом сільськогосподарської продукції, необхідно заздалегідь пройти процедуру реєстрації на митниці, це достатньо виконати один раз, зокрема, наразі передбачена можливість електронної реєстрації. Податкова служба після реєстрації протягом наступного робочого дня має надіслати відповідне повідомлення. Що стосується пакету документів, то до звичайні експортні документи включають: експортну вантажну митну декларацію, зовнішньоторговельний договір (може бути англійською мовою або ж мовою країн, з якими Україною укладено митний союз); інвойс, виставлений покупцям-нерезидентам; транспортні та інші документи (авіанакладна, міжнародна автомобільна накладна (CMR), коносамент, митний вантажосупровідний документ Carnet TIR). Вантажна митна декларація є головним документом для оформлення експорту та відображення експортних операцій в обліку. Для її оформлення, особливо якщо це здійснюється вперше, бажано звернутися до митного брокера. Однак це не єдине, що необхідне для експорту сільгосппродукції, зокрема, цю продукцію взагалі не випускатимуть без сертифікатів. Розглянемо окремі сертифікати, що необхідні для дозволу сільськогосподарської продукції на експорт:

1. Сертифікати якості товару. Видаються акредитованій лабораторії (необхідні, наприклад, для зернових, оскільки вони бувають різного сорту, лабораторією встановлюється вміст клітковини чи ін.).

2. Сертифікати походження товару. Безпосередньо сертифікатиз перевезення EUR-1 (документи, що підтверджують українське походження товарів та дають право провести митне оформлення з використанням преференційної ставки мита) видаються митницею. Інші сертифікати можуть видаватися Торгово-промисловою палатою. Слід відмітити, що під час карантину Торгово-промислової палати почала надавати послугу «електронної заявки», тобто можливості через інтернет на її сайті замовити сертифікат походження та доставити його поштовою службою до замовника

(необхідну разі вимоги покупця незалежно від мети, наприклад, у країні покупця існує пільга щодо розмитнення українських товарів або з інших причин).

3. Фітосанітарні сертифікати. Оформлюються державним фітосанітарним інспектором за результатами проведення інспектування та фітосанітарної експертизи, які проводилися не раніше ніж за 14 діб до переміщення (необхідні для продукції, що зазначена в Постанові КМУ від 15.11.2019 № 1177 [4]).

4. Міжнародні ветеринарні сертифікати. Видаються державним інспектором або уповноваженим лікарем ветеринарної медицини (необхідні для продукції тваринного походження).

Тепер зупинимося на оподаткуванні. Відмітимо, щожива велика рогата худоба, живі вівці, насіння соняшнику, льону, рижію підлягають оподаткуванню вивізним митом при експорті. Експортери сільськогосподарської продукції мають можливість відшкодування з бюджету податку на додатну вартість, як і всі інші експортери. Таке відшкодування може бути зазначене повністю або частково. Зараховується воно на указаний банківський рахунок чи шляхом компенсації сплати податків позареєстрованих податкових накладних, також можна здійснити комбінацію зазначених варіантів.

Зауважимо, що наразі існують штрафи за незареєстровані «нульові» податкові накладні (фактично ПДВ не нараховується, але штрафують): 2% від обсягів поставки (але не більше 1020 грн.) – при затримці реєстрації; 5% від обсягів поставки (але не більше 3400 грн.) – у разі виявлення податковими органами, що такі податкові накладні не зареєстровані. Причому з 27 травня 2022 року вже можна накладати штрафи на період дії воєнного стану та карантину COVID. Податкова накладна при експорті виписується на дату митного декларування, а вартість поставки має бути перерахована за курсом НБУ відповідно до вартості контракту з митної декларації.

Ще одним організаційним питанням, яке торкається експортного бізнесу всіх суб'єктів господарювання, а не лише аграрників, є валютне регулювання НБУ. Терміни розрахунків за договорами ЗЕД встановлені на період дії воєнного стану 120 календарних днів, вони діють з 08 червня 2022 року та поширюються на операції з 05 квітня 2022 року. Для операцій, розпочатих до 05 квітня 2022 року, терміни валютних розрахунків становлять 365 календарних днів. Цикл «відвантаження-оплата» має завершитися на протязі 120 днів, тобто якщо спочатку експортується продукція, то оплата повинна бути отримана на протязі 120 днів, якщо ж отримана передоплата, то продукцію необхідно відвантажити на протязі 120 днів. За наявності прострочених термінів розрахунків нараховується пеня зі 121-го дня в розмірі 0,3% за кожний прострочений день, але в межах самої величини заборгованості. Її нараховує податкова служба за результатами перевірок експортерів-порушників. Крім

того, обслуговуючий банк повинен повідомити податкову службу, якщо було виявлено порушення розрахункового терміну.

Слід відмітити, що примусовий продаж валюти експортерами відмінено (відповідно до постанови НБУ № 35 [3]), тобто наразі уся валютна виручка має право бути зарахована цілком на рахунок у банку експортера. І ще одним важливим моментом є те, що якщо сума операції за імпортно-експортним контрактом не перевищує «незначні розміри», а саме 400 тис. грн., то валютний контроль відсутній (постанова Нацбанку від 2 січня 2019 р. Розділ III, стаття 23, № 5). При цьому «незначний розмір» означає валютну операцію на суму меншу, ніж суми, які підлягають фінансовому моніторингу.

На сьогоднішній день існує заборона здійснювати будь-які грошові операції в російській і білоруській валюті, окрім того, взагалі заборонено здійснювати розрахунки з юридичними та фізичними особами з росії та Білорусії. Якщо надійшла виручка в російській або білоруській валюті, банк може обміняти її на міжнародній валютній біржі на іншу валюту і зарахувати на рахунок експортера.

На останок відмітимо, що в нинішніх складних умовах нормативно-правове забезпечення агропродовольчого бізнесу загалом та експорту агропродовольчої продукції зокрема постійно змінюється, тому для виконання зобов'язань по зовнішньоторговельному контракту та юридичного і бухгалтерського супроводження доцільно запрошувати фахівців.

### **Список використаних джерел**

1. Податковий кодекс України. Закон України № 2755-VI, в редакції від 24.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

2. Закон України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» № 1561-VI, в редакції від 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік» № 1466 від 27 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації Закону України «Про карантин рослин» №1177 від 15 листопада 2019 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1177-2019-%D0%BF#Text>

5. Постанова НБУ «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» № 35 від 06 лютого 2019 року URL: [https://zakononline.com.ua/documents/show/383053\\_\\_\\_481265](https://zakononline.com.ua/documents/show/383053___481265)